

Күш-ажылаң Кызыл Туу орденин Молдав ГРЭС-тиң үстүргө баштайгы электри күчүн бере берген дүңдүрүш бээр октябрь 12-де он чылдың өө болгон. Ону тулу тугу-ларымга болгаш даяр бээрине чурттуң беш чүс бугуруде чери киришкен. Станция он уениң дүңдүрүшү 60 миңларга ажы киловатт-шак электрэнергияны ажылап уюндурган. Станцияның ажылаачылары беш чылды созулурлар чеди даяр кылдыр төлөнгөнгө дегенден беш чылдың дортуку, тогарымдык чымыла чеди даяр болгаш эртең чылаа-зында бугун чыгык миңларга ажы, он бир чыгык ми-лярд киловатт-шак электри күчүн ажылап үндүр деп шийирлээни. Ычангаш республиканың кожамында Украина областтарының улус ажы-агыйын электрэнергия-биле ханды-рары уягатырар, ону Болгарияга чорудуп бээрин көндү-дүр арга бар алаар.

ЧУРУКТА: Молдав ГРЭС.

Молдавия эвилелдешкен он бир республика-биле болгаш чурттуң 45 аймак баштары-биле агаар шугунамнын дамчытыгы аржынып турар. ЧУРУКТА: хамааты ужо чуулдуң молдав эргелелиниң эки эки экипажтарының бирээси (солгай талдан оң талга) ЯК-40 самолёттун ужуңдучу Александр Чапало, экипаж ко-мандири Николай Болбочан болгаш бортмеханиги Виктор Кривош.

С. МАЙСТЕРМАН биле А. СИМАНОВСКИЙНИҢ фотолары. (СЭТА-ның фотохроникасы).

Тываның чоргаарды анык хоорай—Ак-Довурак хүн келген тудум-на сайырап турар. Оон тургустунганы-биле дыкка хей тыва арттарың оолдар, кыстарының күш-ажылачы намдары долошкан. Олар тудугуну аям-бүрү мергежилин шингээнип алгаш, үстүрү бугурудемериниң, куалтырарының, чуртталганың тудугуларын кылып турарлар. Тудугуларының арасында боттарының кымылак күш-ажылачы, амыдыралга төлөткүн, дөй-ниитиниң хөргөңгө иш-кейли-биле чүткө Ак-Дову-ракта эвес, харын республика-да сүрагыт кижилер эвеш эвес.

Оларның бирээзинге Күжү-гет Алдын-оол хамааржыр. Бай-Тайганың Көп-Сөөккө ол өртүттүнген. Кызыл-Дар шок-лозынга өрөөнип турар чыл-дарында өрөөндөгизинге кызы-мак, быжык салыга-чуржунг өрөөнүңгө саналып турган. Оон эки мөзү-шынаның баш-кылары көргөш, өзүп келген төлөткүн кижилер болурун эңдө-вөөн.

Кижилер өзөр дигир болгай. Алдын-оол ар болуп келген, Ак-Довуракка ажылдар ишт-күзүлгө илереткеш, онза-чүт-тү

да тудугже чорупкан. Чаа черге келгирге анык оолдарың чылың-биле күзөп алгаш, оларның ажылдары келер уеде улуг хоорай болур черге кандыг бугурудемер ту-рарын, оон Бугу-эвилелге ужу-дузаның тайылырлар берген.

— Ак-Довуракты Совет Эвилелиниң хей национал удустарының төлөөлери тутуп турар. Оларның кол сорулгазы болза, Тываның үнелиг эрчи-леси—даг-дугун Төрөң чурт-ка бээр болур. Бо чүтүдө ке-рекке күш-ажылачы үзүүн ки-рери лас-кежи. Ычангаш кижилер бугуруду тудугуну мергежилин дүргөн шингээнип ал-гаш, кымылак ажылдары не-гетинин турар—деп, орта турган даргаларың бирээзи-ниң чүтүдүзүңүз Алдын-оол ам-даа утпаан.

— Оо эстер Күжүгетти улам сорук кирген. Анык ар күш-ажылачы тудугуну хөргөңгө ба-раалдарың шийирлөөн. Холунга бады, мастерок бе-лиң туптаан кижилер тудугу болуп мергежири белең эвес айтырыг. Ыдыг болза-даа аңаа күзүлгө, өрөөнчел болгаш тура-соруктуг ар бер-герге торулаан. Красноярски-

ге үш ай хуусаагы курсту чедишкениң дооскаш, Ак-Довурактын тудугуларыга ажылдап киришкен. Күжүгетке дуржулгалыг тудугулар ду-залажык, арга-сүмезин берип келген, ону күзүлгө-биле шингээнип алган. Оон бээр ам он үш чы эртең. Оң чүткө Ак-Довуракта эвес, харын рес-публикада муракчы тудугу-ларын бирөөни болу берген.

Тываның аар үдүтүрүүнү баштайгызымың төвү улам чаагайжыды туттунуп, ол ке-рекке бодуну шылаар ша-кыла күш-ажылачы үзүүн ки-рип турарына Күжүгет Ал-дын-оол өөрүп чорур. «Тыва даг-дугу» комбинаты, Кул-тура ордузун, чуртталга ба-жынарарың болгаш өскө-дээ тудугуларын кымырыңа ол ки-ришкен.

Тудугунуң ажылдары дүргөн, мергежилдиг, салган хандыларың, өткөн сонгаа-рының, хаалгаларының, шала-ларының, куткач бетонуну шынары кезеде эки болур. Бо болза оон мергежилини бе-дөөниң, күзөп чоран күзүлгө чеди алганың дерчелен ту-рар. Оң дортуку разрядтын ту-

дугузу, дашчыны, бызаңчы-ны, бетончиктиң мергежилни өрөөни алган. Оон түнөөн-дө чедишкениң ажылдап, хүн нормалын доктаамаал ажыр күзүлгө келген.

Төлөткүн ажыл-ишти бол-гаш хей-ниитиге Күжүгет Ал-дын-оолду «Тыва даг-дугу ту-дуг» тудуг эргелелиниң ком-мунистри 1967 чылда де-лениң партияның хү-жүрөөниң бир ү-нелиг дүлөп алган. Хоорайның хей-ниити амыдыралыга ол иш-кейлиг кирип турар. Ажылчы чоннар депутаттары-ның хоорай Советиниң депута-тына сонугта, сонугчулар-ның иделгил бугурудир дөш эки ажылдап, партияны даалгаларың ак эрткилдиг күзүлгө келген. Амгы уеде муракчы тудугу партия эге организацианың бөрө кежи-түгү, унаштокта профбилет комитетиниң даргазы күзүл-гөңи күзүлгөңи турар.

Коммунист Алдын-оол Су-рунович Күжүгет бодунга не-гелдеги, онаашкан ажылдыга харысалгалыг. Оон кол-ла-дык, чүткүлү — тоску беш чылдың планыңг оналдала-ды.

АНЫЯК ХОЙЖУ

«Бай дагга үнөөн кижилер боор мен?—деп, Дугар-оол хандыг бодунуң чыгаш турган.—Чок, болза чок-камы-да мөң болуушан черим бар эвес. Ээ-хай, дөң ол шаалаң төмөңиң шыназыңдан дөңгө олар чок боор. Хойларын эртен мынар чорудар-дыр. Бугу амдыралын хей калдарыңа эрттирген Донгак Маскыр-оол ашақ олугуну бодунуң эңдө-лөөн чүве деп, чүтүдүлгө: «Илет, огулум, эртен дам ба-жыда хойларың тем шына-ның оларынче апаар».

Айырма Терек-ооловчаның белектөөн аш-чөмүн ишкен соонда, өңүң элери дууп чы-дыпкан.

Дугар-оол орунга чыда эр-кең үзүлгөн, өөрүшкүлүг бо-лушкунарың, келер уеде планирарың дугайың дыка үр бодунуң чыткан. ВЛКСМ-ниң XVII съездинге делегат болуп, Москвага чораны са-гыжыңа кирип келген. Кандыг ачы-хавызам дөш мы-дыг бедик алдар-дүңдүткелге чөткөниң ол? Анаа-ла бодуң хойжу шыкажы мен. Тывада мен шыкаш мыдыг анык хой-жулар хей-ле болгай. Харын бо чылын Улуг-Хемин өлөөн хой оңу классчалары хой ка-ларын эгеледилер. Бузулгү ар-хейлер ол-дур. Мөң көргүзү-лөрүң эки болганы ол деп бе? Байнаам, көргүзүлгөрүң мы-дыг кончуг тергиңи эвес-ле чүве. Хей бугуруңден төл ап, ону доруктарыңа берге чү-ве чүу боор. Ол дөргө, мөң эртен үм-дир. Улам-на хой-нуң алды күзүлгөң. Муракчы хойжулар 100 хойга онааш-тыр 130—150 хураганың ап турар шыкажы. Оларның хойлары эки уксаалың шың харын. А мөң хойларым ки-рган болгаш шоолуг продукт-луг эвес, кичаар-даа кызып азырар, ажалдарың шоолуг ийгес-төс хойлар-дыр. Угла-нышкымың уксаалыңга ажыл-иң чорутпай турары ха-рааданчыг-дыр. Черде мычаш,

Эртен кыш берге-даа бол-за, Дугар-оол бодунуң кү-зүлгөңи күзүлгөң. Ын-чалажык ол түнөөниңгө уул-га таарымаан. Хураганың он хойну алыр болуп турган. Төрүү 100 хойга онааштыр 102 хураган, хой бугуруңден 2,7 кг дүк. Анык хойжуңу көргүзүлү...

Дугар-оол хойн кежеэ орай коданга кирип келген. Аалдын уаустары жуураш-каш, хүнүң бөлүшкүңү аңаа дынатканнар. Хойжу азыңдан дүже халып кел-ди билек-ле уруу оң холуң-дан тудуп алган. Эммазы ача-ныңа фото-чүрүк көргүскөн. Бодунуң чуртуң Дугар-оол доран-на танып каан.

— Кара-ла олчаан, көр даан!—деп, кадайы чүтү-дүлгөң.

— Чурал эвес, тырттырган чүрүк дөмөй болбайн кан-чар—деп, Дугар-оол хөгүгү харымаан. — Анымада мен-не олчаң кижилер бол-деп, азызы көк баштыг Маскыр-оол ашақ баштактың чүтүдүлгөң, огу-дүң көрүп хулуңдурган.— Чүткө бо күш-ажылаң Кы-зыл Туу орден мөң хөргөмүн кааставайын чораш чүве.

Арай эргип, апчөксүңгөн Дугар-оол хажылыңады мыг-тавайн турган. Оон сагыжы-га даяртыг эртенниң дуга-йыда болуп кирип келген. Хой ажылдыгы амдыла-рыңче аныктарың амдыла-рың, боду бо чылын төрүү 100 хойга онааштыр 123 ху-раганың менди доруктурган. Бодунуң үе-чегеңи хойжулар бедик көргүзүңү канчыл че-лин турарың? Ол айтырыг Дугар-оолду аажок сонугу-рамын турар. Анык малчының планы-ла хей. Ычангаш Ду-гар-оол баштай арга-дуржу-лазын сонугулар, Ак-Хөгө баар, а оон сонда салган со-рулгазың чедиң алыры-биле күтүлүгү ажылдар деп шийирлөөн.

И. РОСТОВЦЕВ.

УЛАМ СОРУК КИРГЕН

А. Б. Донгак чүткө «Муракчы» колхозта эвес, харын Бай-Тайга районда сүрагыт хойжуларың бирээси. Коммунист малчыны тодаралдыкчы чыла көргүзүү база-ла өөрүңгү: чүс хойга онааштыр 107 хура-ганы менди доруктургү өстүргөн, хой бугуруңден 2900 грамм дүктү алган. Хоочун хойжу төрөң колхозуңга че-ме малды немей өстүрбөң, күзүңгөңе че-ме тонна дүктү болгаш ээтти белектешпэң дээр. Ол буту ала чайгаар ботанмааны билдингир, ону ак эрткилдиг, шудургу күш-ажылачы түнөөнчел чеди алган. Совет Тываның 30 чыл оон таварыштыр, ону РСФСР-ниң Дээди Советиниң Прези-

дентумуң Хундуяса бижин-биле шарыаан. Ады-оол Бокташениң ол бедик үнелиге улам сорук кирген, дүңдүрүңден бугу, а даярда он-даа эки көргүзүлгү болурунга бугурудаңг ажылап турар.

Чайгы семиртиркен, күскү олардалымың эки организацианың малчының колдан коңу шупту ортумчактан ору күштүг. Кыштаанда кажаларың болу септен алган, чалдыга хөргөзүң 13 тонна электи курга-дып болгон. Ол мшкыш-бодунуң күжү-биле 5 тонна сизинге база белектээң. Оон кыш-таанда сизинден аңаада 5 тонна көк-сула база чедиңтиңгөн.

К. СЕМИС-ООЛ.

БҮЗҮРЭЭР МЕН

«Чаа орук» колхозта прак-тика эрттирип келдим. Бодум Кызылдан көдө ажыл-агый техникумуңа өрөөнип турар мен. Хойну тарып боозалды чөкшүлүп келгенге, колхоз баштар чери мен 4 хойжу бригадага ажылдарың сумелөөн. Моон мурунда ол ажылды көдө ажыл-агыйың дуржулга станциязыңга өрө-дүлгө эрткилге эрткирип турган, херек кырында бил-дип, анаа өрөөни алган мен. Бригаданың хой тарып бооз-залдыга багай эвес белек-кедиг кирген: хурагалың эр-те-ле, июль айың өтөңдө, үзүп аңгылаан болгаш күш-лөңгөлү эки. Шунтуңу ай-шаанда эки белектөөң. Хамык херекселдери четчир, эдержил-теге кирип хой колданыры чөкшүлүлүг хондурган. Шен-чекчи конкарларың ажаал тургай эки. Илангыш пунк-тута оларны зеленка, холку-саалыг чөмөр, чинге-тараа, сула, чурга-биле рацион багаар чөмөрип турар. Сама-галдайың тарып боозалдыга станциязыңдан аңкелген са-раджа уксаалыг ийи конкар-ны тускай чөргө тургузуп, чөмөргөңгөңи шынардык кыл-ган.

Бригаданың хоюнун 1700-үн тарып боозалды деп план-наан. Ол болза, хойжулар Дая-маа Базы, Айлыжы Сөзөөн, Зоя Севилба, Василий Дала-ды, Сидко Спартак оларны колданыры чүве. Бо малчы-нар хойларың график багаар аяккап, мөңө дыкка ду-залажык турдулар. Ол мшкыш колхозтун зоотехниги В. Ку-гаа, бригадир Б. Севилба олар бо ажылды контроллап турган. Хунде-ле ийи колдан-дал 40-40 хире хойну тарып турган, сентябрь 30-лаң эгел-ээш, сентябрь 10-ге чедиң 1748 хойну тарып доостуус-ка. Колхозтун өскө бригадалары-да хой тарылгазы база доос-туулар.

Бо кампания — мөң бир дугаар харысалгалыг ажыл-иңи. Оон эки түнөөлүг бо-лурунга бугуруп турар мен.

Р. ДАМБА,

тарып боозалдыгыңгын тех-ниги.

ӨЗҮГЕН МАЛ

Хаван—өзүңгө, мал ажы-лыңиң арбын орулга бээр алы-ры. Лазжык Намдакович Мон-гуш хаван ажылы сайыралы-рыңа кызымак чоруп көргү-зүү турарларын бирээси. Чоон-Хемчик районунуң Лениң атыг колхозуңу хаван фер-мазың ам 5 чыл удурутуп турар.

Назы-хөд айы-биле хаван-нары тус-тус кажаларда үс-дүлдүк хүн бүрү чөөн чүк-чө улам-на буртууларлап олар. Эртен маңаа күчүлүг эскаваторлар, бульдозерлер, самосвалдар «хөөмөлдө» кириңгелер А сон даярда улус ажыл-агыйыңга эргежок чүтүдө чүктөриңи өөрөткөн демир-оруктарың, кымысчыг кыйдың амыг туттуну ту-рар станцияларга дүргөн та-рай бээр.

— Бүгүңү ажыл-иш улуг өрүктүн чүткө эгең дээрлн билдингир. Бугу-ле бергелер, күш-ажылачы тилгелдер му-рунуста. Чинжээ, Сонгу-Мүй-скинин сиртиң чер ала-биле эртер ужурут дүс. Оон чан-гыс үзүн дүртү 15 километр. Ычарага Байкал түнөөниң үзүну — 7, а Кадарскийн 2 километр-ле болгай. Орук-тун бугу дүргүдүдө демир-орук кижир 142 көвүргүлери бөзүн ажыр каар ужурут бис—деп Соин чүтүлгөң олар.

Бугу ажыл-иш ала эгелен турар-даа бод, Соин болган оон эштери 1983 чылда бот-тарының хол-биле кычык ту-рары улуг эвилел ужу-дула-лы бо тудугун ажылдагы хире бээр келер үезинге бы-жыг бугурудиглер. Ычаш олар Оюкун океаның өрөөн-гө эскрескеге саалапкан, Сыздыстыг станцияга кзоп дүжөрлөр. Ол мчач хой муң чуртталгалыг улуг хоорай апарган турар. Бугу чүвениң эгезиң салган биеги кам майгынарның орунга БМ-ның баштайгылары — бө-гүңү тудугуларга турса-калкан улуг монументин олар сонугурап көрүп, эртен оруун сактырары чүтүлгөң.

В. ХАРЫБИН.

СОНУРГАЛ УЛГАТКАН

Туран хоорайга районунуң колхоз, совхозтар пропаганда-териниң семинары болуп эрткин. Бо эгелден өрөөндөгө ты-лаңда политиктиң чырдымыкының школаларыга, бөл-гүмөринге кичээлдерни чорударың дугайында чүткө се-минарга болган.

Семинарга азын-бүрү тема-ларды солун лекциялар ном-чуттуңган. Илангыш СЭК обкомунуң лектору Н. Юнгар делегей байдалың дугайында лекция номчаш. Партия рай-комунуң болгаш райкукмуң ажылдакчылары районуну ажыл-агыйларың муруңда туруп турар сорулгалары пропагандистерге толгай чүтүлгөң бергенер. Ол мшкыш башкылашкыңиң методикалыңиң айтырылганы база чүтүлгөң. Пропагандистер арга-дуржулгалың солун-канынар. Олар оон хей ажыктыг чүтүлгөңи билип алганыр. Ам ону практика кырынга ажылдаалар.

(Бистин көрр.).

Х. КУДУРУКПАЯ.

ТЫВАДАН БАМ-ЖЕ

Амурда — Комсомольск, Турсиб, Днепрөгэс болгаш нур чериниң, Блатен база МамАЗ-тын эстафетаның аныктар Си-бириниң ам-даа шинчилетгениң дегенери-биле алгаш эртерлер. (Ш Л. И. Брежневтиң Байкал—Амур магистралы-ның тудуучуңе чоруп турар эки туралыңга ВЛКСМ-ниң XVII съездинге чагыч берип турга чүтүдүзүңдэн).

Шат турунканан Алдын мага-бодун арай деп-ле шим-челин турган. «Дружба» дээр бензохронциг мында-ла эки чылбайн турарыңа ол шыкы-гы, кым оңу мычар алап каан ирди деп хейде-ле болган. Могой-шылааның тилеп ол болбайнаа, а чүткө кижини долаңгаан айыраа-эвес, хүдүктөн адырын алдыры-ның айы эңте-ле тымшыба. Чүткө хирөөнүң тудуаң дык-мыг туткам, дүргөн шимчу-ширден өскө арта чок. Соңугу-ниң чүскү шивиниң ужуруп тура оон эрткин-сагыжы ам-на ажал. Ычаш ол ийн базым атаарлааш чал-чаа эстивин-гөн төкөңүн кырынга тым-жык доктаадып алурун ала-гал.

— Азы найысылал Кы-зылстан бо элдериниң черге үдүлгөс тыртып хей-даа чедиң келдиңиз бе?—дөш ол арзында чымыла чөдө хонуп келген бодунуң дузалакчы-лыңче көргөн.— Ала-исеви-тиң бажын-балтады, оон тур-жук дүштүк кыстарымыс бе-лиң мында калды чоп—деп баштакташкан.

Алдынның өд эстериниң баштак, шының эки билеиң барган. Иччалажык Төрөң

пун дугайында чүткө чуртка тарай берген. Бо улуг туду-га кирири-биле боттарың-ның хоорайыңдан чоруткан баштайгы тыва кижилер — олар. Күш-ажылачы тилгелер эл эл элериң шериг комис-сары демгилеринге күзөөргө, Совет Эвилелиңе бараан бо-лурунга кезеде белеңин олар даңгырагаланынар.

— Бодунары камнап чо-руп көрүңер, оолдар!—ады-илериниң күзели мыдыг.

— Бистен база дагың ий-лер береш утпас-ла боор сар-деп—деп, дүштүк кыстар баштактамың, каткы-хөг-биле үдүңер. А үе-чеге өөл өөрөриңиң бир чамдыктары удатна чөд бөзүн алап чылың калгылаан...

Чүтүдүлгөң чораш ажы-кылар Сыздыстыг суурга че-дин келгенириң-даа эскер-бөөнөр. Оларның ала-ораны ам мында. Мыда хей чүве — майгынар. Чыңдар эртер. Ычаш Сыздыстыг хоорайың чүс-чүс эскадроның чыйай бөрү дөзриңге чыгыңып тур-ба.

Эртенинде кажан Алдын Соин ызы-лажың чадалың, аптап-арылап турар дилн-дөңгө улап бар чорда оңу № 266-СМ-ниң тудугу-монтаж начальниги Петр Петро-вич Сажо доктадыпкан: — Бөгүн сенээ немелде күш баар эвес.е. Новосибир-скийн, Кемероводал келген-нер-биле чергелестир сөөк чангыс чер чурттулганың оларның арасында база бар. Кызыларын алыр деп бөддүй-дүр сен? — Чуртталганымың-ла берип көрүңер. Олар-биле БМ тудуунуң төңгүзүңгө бир күш-ажылачы арзыны кирип келер көрөөл.

— Оожум океанга чедер орук бо. 3200 километр узун дурттуг...

ошарың арасында база бар. Кызыларын алыр деп бөддүй-дүр сен? — Чуртталганымың-ла берип көрүңер. Олар-биле БМ тудуунуң төңгүзүңгө бир күш-ажылачы арзыны кирип келер көрөөл.

Чаа келгениң ажыл-ишти эзелчеге ол-ла доран бот-тарының турштарың эзел-чек. Соңунда чүс метр хире черге база бир моторист ту-руркан. Ол чөөк казыны кат-кы-хөг, чүткө-соот, бады, хирез, трактор даажы шыва ала берген.

— Бо демир-орук ма-гистралы чоғум каза чеди-ршөйдүңер ирги?—деп, чаа келген бир оол хоочунуңар-ның бирээңи Соиндан сонугу-таан.

— Оожум океанга чедер орук бо. 3200 километр узун дурттуг... Устүнде аныктыгың чуртталганы Сыздыстыг деп атыг суур Байкал биле Амур арасында шөйдү узун магистралыңа эгезин сайыр келер үеги баштайгы станция болур. Чаа магистраль Ир-кутск болгаш Амур областаның сонгу районнары тавар-рааш, Хабаровск биле При-морск крайлары база кежер. Ол чоруп бар чыда Бурат АССР-ниң сонугу, а Якутия-ны муруну зоналары база эртер. БМ—ол дөзгөре Ырак-мы Чөөн чүктүн порттары төп районнар-биле тудушту-рар арганы бээр кыска бол-

дилндек хүн бүрү чөөн чүк-чө улам-на буртууларлап олар. Эртен маңаа күчүлүг эскаваторлар, бульдозерлер, самосвалдар «хөөмөлдө» кириңгелер А сон даярда улус ажыл-агыйыңга эргежок чүтүдө чүктөриңи өөрөткөн демир-оруктарың, кымысчыг кыйдың амыг туттуну ту-рар станцияларга дүргөн та-рай бээр.

— Бүгүңү ажыл-иш улуг өрүктүн чүткө эгең дээрлн билдингир. Бугу-ле бергелер, күш-ажылачы тилгелдер му-рунуста. Чинжээ, Сонгу-Мүй-скинин сиртиң чер ала-биле эртер ужурут дүс. Оон чан-гыс үзүн дүртү 15 километр. Ычарага Байкал түнөөниң үзүну — 7, а Кадарскийн 2 километр-ле болгай. Орук-тун бугу дүргүдүдө демир-орук кижир 142 көвүргүлери бөзүн ажыр каар ужурут бис—деп Соин чүтүлгөң олар.

Бугу ажыл-иш ала эгелен турар-даа бод, Соин болган оон эштери 1983 чылда бот-тарының хол-биле кычык ту-рары улуг эвилел ужу-дула-лы бо тудугун ажылдагы хире бээр келер үезинге бы-жыг бугурудиглер. Ычаш олар Оюкун океаның өрөөн-гө эскрескеге саалапкан, Сыздыстыг станцияга кзоп дүжөрлөр. Ол мчач хой муң чуртталгалыг улуг хоорай апарган турар. Бугу чүвениң эгезиң салган биеги кам майгынарның орунга БМ-ның баштайгылары — бө-гүңү тудугуларга турса-калкан улуг монументин олар сонугурап көрүп, эртен оруун сактырары чүтүлгөң.

В. ХАРЫБИН.

МУРНАКЧЫЛАРВЫҢ БИРЭЭЗИ

ЫРАККЫ МӨНГҮН-ТАПГАДА «МАЛЧЫН» КОЛХОЗТҮН ХОЙЖУЗУ БАДЫ КАҢ-ООЛ ДОНГАКОВИЧНИҢ ДУГАЙЫНДА ЧОГААЛЧЫНЫҢ СӨЗҮ

Бригаданың мурнакчылары колхоздуңа-ла сүт чөкөрлөдүттүгөн. Бистин байлааны...

Биринчи мурнакчылар бригаданың мурнакчылары колхоздуңа-ла сүт чөкөрлөдүттүгөн. Бистин байлааны...

Биринчи мурнакчылар бригаданың мурнакчылары колхоздуңа-ла сүт чөкөрлөдүттүгөн. Бистин байлааны...

байлаа болуп турарында деп болар мен. Ол дөң бистин айымсыка кижилерин чыгыс сөстөрү улам төлөткөн ажылаарычы биста сорул кырип турар. Ол үчөөлөгө хамааты армын-нүрү, үрө-түшөлдөгү күш-ажыла-биле харылаарында артык алдар болган хүндү чөк деп бийар мен.

„Ш ы н“ СОЛУНУ ЧАГЫДЫП АЛЫҢАР!

Чагыдылганы чылда өртөз 6 рубль, чартык чылда өртөз 3 рубль. ЧАГЫДЫЛГАНЫ: «Союзпечать» чери, харылаа салбырлары, колхоз, совхозтарда, албан тарганызация, бұдурулге черлеринде хөй-ниити орталыкчылар хүлээп ал турар.

Солун чүүлдер

«ТАТРА» БИЛЕ МАМОНТУНУҢ УЖУРАШКАНЫ

Нефть талаа-биле делегейде эң байлак черлерини бөрөөзү — Самотлорга ханы чер иштинден доврак дайылган турган «Татра» дээр чек машинаның куузунага эрте-бурун шагда ук черлерге журтта турган мамонт дээр кончук уулу дигир аматтынын азын кезең дүшкөн. Ажылчылар ону талты көрүп четтикелек турда-ла, оң маңган ак өңү ол доран-на саргара хона берген, чүге дээрге хой муң чылдар дургузуда соңо черге чыккан сөөкө хөгерген чымыл агаар кезең дээр, ол доран-на ак өңү окуна калган.

Каң-оол Донгакович Мугур-Аксилда тутула херектин бо-луп, мээ-биле орукка харжы берген учурунда, өтүң хө-рөкөт ээзи, чымык ак шырайлыг, чагаан сеткилдиг Хертек Чал-биле баштай ужуражып, ажыл-амыдыралын сонугурашкан. Менделешкен, мал-муганының байданын айтыралыма, ол: — Күскү мал хүр болбайн оң-дөө харылааш, шайын худуп, боова-боорулаи сала бээр аразында, дарыт ак бредент шымыгыг өтүң иштин ишпелден ор мен: «мында эд-дөкөссө, дери-шымык-лаа чаа, азын-чөм-дөө элбеге, эвээр эки саттыгып-тутууш агаан, ажил-ажыкым, эйме-сөксөкүг уду-тур деп болдм оура, өтүң дөрүңдө коо-лааш аскан чүркүчө кичин-гей сала берим. «Москва, 1971 чыл» дээр бижиктиң чүрүктү болук кижилерден Монгу-Тайганын хоочуң, аны-жаа ажил-ишчилерин та-нин, оларның аразында Бады Каң-оолду баа көргөп: — Малын түрөстөп чораш мыхаш-тыр аа?— дидим. — Чазактың шаптан хал-лас пүтөканы-биле маадыр коду-хоорайлар кезип, аяч-чорук кылып чораш кижиле йнаан бо. Пүтөканы кижиле болганыңа-ла кайын белең тутуу каантар, ажил-ишчиле барылаалаан түрө боов айын оң-дөөн. Чаа угбей хой-жулап келгенден бээр көрү-дүгүлери чортуу өзүп келе-нин, ылаңгыр бо чылын мур-нуку кайы-даа чылдан эки болганын сеткил ханып чу-гаалады. Иштин-биле ө-бүдө 292 хураганын колхозка менди өстүрүп. Чал угбанын сөзү-биле алдыр, бир хой ишпестен, олчанды-даа бол-ган бис дээр болду.

КЕЗЭЭДЕ СПОРТ-БИЛЕ

Спорттук алдарлыг мастери Аксела Константинович Ласотаның ады бистин чуртувуста бидиндир. Уш каган—1957, 1958 болган 1960 чылдарда — ол бокс талаа-биле ССРЭ-нің чемпиону болган. Ам А. К. Ласота Россия Федерациязының бокс-серяарынын шикандик командазының тренери.

Оң-биле чергелештир А. К. Ласота спортту пропагандалаар талаа-биле уаг ажылдарын чорудуп, сурагаты спортчулар, тренери, спортчу коллективтер дугайында солун, сеткүүлдерге бижип турар. Чоокта

чаа ол солун намдарыг К. Ф. Никитин дугайы сонугурашкан. 1971 чылдың чазымында 70 харлыг К. Ф. Никитин «Права» солунуңнүң прозунага кырыккес, хүлэр медалдым чаалап алган.

Медицина эртерминистр доктору, Сочини курортология болган физиотерапия талаа-биле эртем-инишчала институтуңуң профессору К. Ф. Никитинден бодунуң ба-ла спорт-биле кычпак өңүктөжл берген-ниң дугайын чугаан бээрин А. К. Ласота дидим. Оң чугаанын моң адаанда нарадымыс.

ден чүвени кижиле бөрүзү утпас ужураут. «Спорт болган назы-хар-дел айттыр ам-даа чедир шикандеттинимен, Бичалзажок мергежилгелерин доктамаал кылып, үрүлчү маңан турар болза, уаг чедикшиктерин чедип ап болур.

1971 чылдың май 9-та 65 хардан өрү назыг кыргач-нар» прозунага кырыккес, үшкү черип алдым.

Чоокта чаа-ла парктарга, стадионнарга маңажып турган «ашактары» уаус көргөш, хектүгүзүр чөкө. Аныктар бенис бенис кижилер хөрүп тур-ла, бичип чүтүрө каантарындан алдыр Бичалза-ла амыг үелө «мода» апаргал күрөк-амыр аарыктарындан камгаланын, спорт болган күш-куулууржу мергежилгелер-биле өңүктө-жирине кижилерин амиды-раа чайгаар-ла албадан кел-ген.

Иянганш кадыкымла дөңш чадаг маңажырынң талаа-кчылары улам-на көвүлдеп орап. Бир эвес 1962 чылда «Права» солунуңуң шаңдалы дрозун баштайгы Бүтү-эвелез дрозун а шитин-биле 3 миллион кижиле киришкен болза, ам ол сан ийн катап өскөн. Мындаг факт база хойну бадыкпал турар. 1971 чылда-45 хардан өөрү назыг хөөчүнүр чары-жана 65 киян киришкен. Олар Москвага Ленинградан, Курсктен, Пермьде, Ригадан, Горькийден болган өске-даа хоорайлардан чедип келгенер.

Мээң харым ам ташты-ла 70. Бичалзажок мээң-биле кады оон-даа уаг назыг аны-жаларыңнүң стартче үшенин ма-гадап көрдүм. Эң-не киргачы-выс дөрт дайышарың кир-жикчи, ужудуңу чораш Николай Иванович Золотов бол-ган. Ол ханы катап батылган-ган, кемдэн, иччээл-даа шы-лашкан кижиле.

Кадык, серекс балурун, күш-тү болган ширганын биске чүгө күш-куулуур, спорт бээр. Бичалза чугаалаар эргени менээ хоочун амынч болган спортчуңуң мергежилл берип турар. Мээң бүтү чурттаалган спорт-биле түдүш, харылаа-дым. Бичалзын-не оң-биле өңүктөшкөн, амыг чедир чары-лбаан мен. Спорт дээрге мээң эң-не бұдурулдег болган иделегид өңүчүм-дүр.

Бокс талаа-биле Самар-ның баштайгы чемпионары-ның бирээн болганма база чоргаарларын чоруур мен. Ол 1919 чылда болган чүгө, ала-разында чылда мені бүтү-ништи өөрдөлгөңнүң органи-зацияны анык республиканың улуг спортчу маргалаазы Прединишалааже чоруткан.

Маргалаалар кончук берге үелө эртин турган. Хамааты дайын үрүчүлөшкөн. Дол-гандыр буураашкын, аш-чүт, тыф. Шаң илдиг өйде Россия-ның кеар үези ажилчынар болган тараачыларын бүтү-релдиг холдула деп чүвени бү-тү делегейге көргүзөр дээр пролетарыге спортчулар Мос-кага чыгып келген.

Мээң чурттаалгам ол мар-гылаалар дыкка уаг үрүңдү болган. Иянч ринге үйүп кел-

Эрткен үеже ханыла бер-дим ишкян. Кижиниң аныады-ла спортка хандыкшыла ил-диг-ла кайтамчык чүгө эвес болгай. А 70 хар үелө берген бенис үрүлчү маңан турары-нын уаус шыаан-ла кай-гаар-дыр. Бичалза-даа амыг илдиг ола чүгө чөк Хүй бү-рү маңажыры мейээ — өскө кижилериниң эртеги мергежил-гелер кылары дег апарган.

Хүйүң-не интизи-биле бү-дүн-чартык шак иштинде сула шикчөөшкүнер кылын турар мен. Олар шикчтүнген спорт-чу мергежилгелерден тургу-стунган. Сула шикчөөшкүнер кылан соонда 3—5 километр маңажар кижиле.

Халуу эрттире бербөөн си-дер бе, профессор?— деп, улус бо-ла айтыра бээр-дир. Мерге-жилгелер кылан санымда бо-лумуң байдатым эрестиг, серекс апаар. Спорттук шак илдиг салдарын боттарыңа шепеп көрбөөн кижилерге бо бүтүңү ожаан бияры берге болбайн ая.

Кырган уауска берге мерге-жилгелер кылары хоралыг дээр эрги чачымың ажа-даа бары хоумандык. Эмчкер бе-ани күженишкенин ажилдар, дыңгып шикчөөшкүнер кы-лың сүмелер турар. Билыг сүмелерин чеже-даа кызын са-лып мөзө, кижилериниң калы-нылы экижирдеп, харын-даа чамдыкты улам баксырай бээр таварылган ханы хөй. Кы-рыктың оорганна ыргарып, шикчөөшкүнерге шактыкпак, организмиа кээрлөк чөк бұз-а-леп кээр. Шак илдиг өйдө кы-рыкшыңа уаур спортчу мер-гежилгелерин ажалгаары кон-чук чүгүлө. Бистин үр чыа чурттаалгыска дуузалар өң-дүктөрүңиз, аныаачилеривис ол-ла болгай. Бо бүтүңү чүгө эмитиниң конгроймо-биле кылар

Бичалзажок маңажыры бүгү-лө аарыктарың эин дээр бол-за шын эвес. Кижиниң калы-нылы спорттук өскө-дөө хө-дөрлөрү үлгү дуузалы. Чи-жээкээр: хаак, копкак, түр-кис, чадаг-терге. Мен спорттук хөй-хөй хөдөрлөргө ханды-шып чордум. Оларынч кайы-зы-даа менээ уаг өөрүшкүңү чедирин турган. Кижиле күш-куулууржу өөлгелериң чыгыс хөдөр-биле кызыгарлары шын эвес деп санаар мен.

Кажан ГТО-нүң чаа компе-лекциян амдыраалга боттанды-рыл эгеалында хоочун спортту күжүп шөвөр деп шиктир-дөл. Ол «кадыкымла болган серекс сорул» деп 5-ки чада-ныг норманы дүжаан кирип-кен. Бичалган профессор ГТО-нүң бүтү шыгалдыларын долузу-биле дүжаан шыаан.

Бичалган спорттук хоочун этувастарында денежиринче кижиле буруун кыгытарын кү-жээр мен. Оларынч дуржула-зы шыаан-ла ажилтыг. Бүтү изиниында спорт-биле өңү-лөтөшкөңө өөрү чоруур мен.

Бижээн А. ЛАСОТА.

Бистин чүрүчүвүс Юрий Курскийниң ажалдарың делегейге Абакан хоорайга ажилтыган. Шүшөкөөдө уаусчу турулгү галереязының директору, Сибирде бидик-тир коллекционер, РСФСР-ниң культу-разынын алдарыг амжадакчы И. В. Рех-лов делегейниң баштайгы көрүчүдөрү — Абаканың баркы институтуңуң студенти-лериниң аразында.

«Ленинчи чолы» солунуңуң корреспонденти.

Анатолыч Праздников, ПМА-ның корреспонденти, КУЙБИШЕВ.

МОСКВАДА ЭҢ БАШТАЙ

Чурулга уран чүүүнүң А. П. Пушкин аттыг Куре музейиниң XVII чүс чылды колданд болган фламанн чуруктары-ның уаг делегейге ажилтыганы. Чурук-тары Парижтиң Нидерланд институту-нда, Роттердам музейиниң болган Бель-гияның ады музейиниң чымдааларында алган. XVII чүс чылдың чурулга аянтыга реалисти угламышкынар ылап бадык-кыттыган, пейзаж болган амдырал-чур-талга көрүзөр чурулга тытып кел-ген деп чөк делегеттин чөгаалдардан бидиндир турар.

Амдырал-чурталганын уаг чурукчу-лары — Рубенсин, Ван Дейктын, Йорданс-тың чуруп каан хөй саныг чуруктары-ның база Рембрандтынын чуралан 15 чүруу: тус-тус дүрүлөп дөвөжилдери, пейзаж-тарын, чурулга композицияларының үлө-гер-майктарын совет көрүчүлөр баштай көрүп алыр аргалыг болган.

А. С. ПУШКИН аттыг Куре музейиниң ба-жыны. П. НОСОВТУҢ фотоу. (СЭТА-ның фотохроиказы).

УШ МУҢ БИБЛИОТЕКА

Куйбышевке аныктарының төң библиотеканы ажилтыганы. Оңч номчукулары—үстүкү еластарын шолотылары, редактунар биле профтехо-редикте үчилдеринын сүгү-дүдүлери студентилер, ажил-чыны аныктар.

Куйбышев обласка номчүк-чүлары месалыг библиотека-лар саны сөөлү үжөн чыл дургузуда ийн чартык катап сөвүдөн. Библиотеканың кылак четкини (600 ажыг библиотеканы) кады черлерде тургустунган. Куйбышевке сөөлү чылдарда политийтиг номшарың, эртем-техника ли-тературазынын, урталарынч тускайжыттыганын алган хөй библиотеканы ажилтыганы.

Областың өөрдөлгө, албан болган бұдураге черлериниң ном чымдалы-биле катый алырга, ам барык үш муң би-блиотек бар. Ном фондусу 40 миллион номуң.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ. Улукс 667000

Бизың. Шетиний-Кравченко куумчуу. Бажы № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редактортун 24—63, редакторун оралкыччалыңың 35-24, пропаганда калдының 23-54, харысалгылы секретарыңың 23-35, партйжа амыдыра калдының 37-13, культуру калдының 23-54, «Кызыл» ажал-агы калдының 21-47, үлетөгү калдының 22-61, чага калдының 11-27, информация база совет тургузу калдының 20-60, буга-терияның 31-75, корректорларыңың 27-41. Солун калбейт баргава 32-75 телефонче долгар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР. ТИРАЖЫ 15056. ЧАГЫГ № 249. ТС-01126.